

Звіт
за результатами моніторингового візиту
до комунальної установи «Обласний центр соціально-психологічної
реабілітації дітей «Сонячний дім» Житомирської обласної ради

Мета: візит здійснено у співпраці між Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини та Міжнародною організацією з міграції в рамках проекту «Покращення наявності та доступності послуг для осіб, постраждалих від торгівлі людьми, особливо дітей, в Україні».

Дата проведення моніторингу: 24.01.2019.

Місце проведення: провулок 3-й Мануїльського, б. 5-А, м. Житомир, Житомирська область, 10012.

Склад моніторингової групи: головні спеціалісти Відділу моніторингу прав дитини та сім'ї Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Кукса Т.А., Вегера Т.М. та представники Міжнародної організації з міграції.

Під час моніторингового візиту було вивчено роботу закладу на предмет забезпечення прав та інтересів дітей, у тому числі, на предмет їх виявлення, як постраждалих від торгівлі людьми.

Зокрема було з'ясовано, що заклад засновано як притулок для дітей у 1998 році та згодом реорганізовано у комунальну установу «Обласний центр соціально-психологічної реабілітації дітей «Сонячний дім» Житомирської обласної ради (Положення у новій редакції затверджено рішенням Житомирської обласної ради від 12.06.2013 № 905).

Згідно з штатним розписом в Центрі передбачено 52,5 штатних одиниць. У структурі Центру є два Відділення соціально-педагогічної діагностики та реабілітації дітей (18,5 штатних одиниць), Відділення контролю дотримання режиму та правил внутрішнього розпорядку (4 штатних одиниць), решта – це медичні працівники, юрист та обслуговуючий персонал.

Проектна потужність закладу розрахована на 50 осіб. На момент проведення моніторингового візиту в закладі перебувало 47 дітей (наповнюваність 94 % від проектної потужності), серед яких 20 дівчаток, 27 хлопчиків. З них: дітей-сиріт – 4; дітей, позбавлених батьківського піклування, – 7; дітей, які перебувають на обліку СЖО – 36. Дітей з інвалідністю, дітей, які мають статус постраждалих від аварії на ЧАЕС, та дітей з малозабезпечених сімей у Центрі не на час перевірки не було.

Слід зазначити, що під час візиту не виявлено фактів щодо перевищення строків перебування дітей у Центрі.

Переважна більшість влаштованих до Центру дітей – це діти, які перебувають в СЖО у зв'язку з тим, що їх батьки ухилялись від виконання батьківських обов'язків.

Аналізуючи підстави вибуття дітей із Центру у 2018 році, встановлено, що 17 дітей повернулися в рідну сім'ю, решта набули правового статусу та

влаштовані в сімейні форми виховання Зокрема, усиновлено 11 дітей, 25 дітей влаштовано під опіку та піклування, 23 – влаштовані у ДБСТ, 7 – у прийомні сім'ї, п'ятеро дітей вибуло в інтернатні заклади, 1 дитина продовжила навчання в ПТУ. Всього протягом 2018 року до Центру було влаштовано 86 дітей, вибули протягом 12 місяців 2018 року – 89 дітей.

Особові справи кожної дитини, зарахованої до групи тривалого (стаціонарного) перебування, сформовані відповідно до п.4.5. Положення про Центр. Слід зазначити, що керівництвом Центру враховані рекомендації служби у справах дітей Житомирської ОДА за результатами перевірки від 25.05.2018 в частині усунення порушень та дотримання вимог спільного наказу Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України від 03.08.2010 № 2580/786/649 «Про внесення змін до наказу Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України від 02.02.2007 № 302/80/49», яким затверджено порядок вибуття дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування з закладів соціального захисту дітей. Зокрема: внесення інформації щодо діагнозів дитини; копій наказів про зарахування/відрахування зі школи; доукомплектування актами вибуття дітей та дооформлення справ належним чином (наявність підписів керівника на обліково-статистичних картках і картках психолого-педагогічного спостереження дітей Центру та печаток).

Водночас варто зауважити, що особові справи дітей зберігаються неналежним чином. Справи знаходяться безпосередньо на столах у кімнатах, де діти відпочивають, у відкритому доступі та без належного контролю з боку керівництва Центру та вихователів. Такий стан зберігання документації призводить до порушення положень статті 24 Закону України «Про захист персональних даних», якою, зокрема передбачається, що володільці, розпорядники персональних даних та треті особи зобов'язані забезпечити захист цих даних від випадкових втрати або знищення, від незаконної обробки, у тому числі незаконного знищення чи доступу до персональних даних.

Право на освіту дітей, які перебувають у Центрі дотримується. Під час візиту з'ясовано, що четверо дітей дошкільного віку перебували в групі з вихователем та помічником, з дітьми проводилось заняття.

У закладі працює два практичних психолога і соціальний педагог, є окремий кабінет для проведення індивідуальних та групових занять з дітьми.

Діти шкільного віку відвідують загальноосвітній заклад, що знаходиться поряд Центром. Вихованці шкільного віку навчаються у загальноосвітній школі № 20 I-III ступенів м. Житомира. Між Центром та закладом освіти укладено відповідний договір. Зі слів дітей, у разі потреби вихователі допомагають їм у освоєнні шкільної програми та підготовці домашніх завдань. Відносини між дітьми та вихователями доброзичливі.

Водночас, зі слів керівництва, з'ясовано, що загальноосвітній заклад, де навчаються діти Центру, припинив їх харчування, зважаючи на те, що Центр

має сплачувати навчальному закладу за послуги харчування своїх дітей. З огляду на такі обставини кожній дитині Центру видається сухий пайок для харчування в школі, до вирішення питання та врегулювання міжбюджетних відносин між закладами.

Щодо дотримання права на спілкування дітей з батьками варто зазначити, що адміністрацією закладу встановлено години відвідування батьками дітей. За результатами вивчення стану відвідувань дітей з'ясовано, що більшість з них проводять батьки та родичі, відповідна інформація фіксується в журналі відвідувань. Спілкування дітей з батьками та родичами відбувається у відведених для цього кімнатах та за умови належного стану відвідувачів.

Водночас було виявлено, що деяких дітей батьки не відвідують. При цьому адміністрацією Центру не здійснюється належний аналіз таких фактів, внаслідок чого можна зробити висновок, що комунікація зі службами у справах дітей та їх інформування щодо необхідності посилення відповідної роботи з батьками відсутня.

Щодо дотримання права на медичну допомогу вихованців Центру варто звернути увагу на таке.

Під час візиту моніторами виявлено факт травмування 02.01.2019 дитини [REDACTED]. Проте, в медичній картці дитини відсутні будь-які записи щодо травмування та надання медичної допомоги (обстеження, лікування, огляди повторні). Крім того, керівництвом закладу не було надано для ознайомлення жодних документів, щодо розслідування за вказаним випадком.

Лише на вимогу представників Секретаріату Уповноваженого 28.01.2019 Службою у справах дітей Житомирської обласної державної адміністрації було надано копії документів щодо випадку травмування дитини у закладі, зокрема, копії наказу Центру від 02.01.2019 №1 «Про створення комісії з розслідування нещасного випадку, що стався з дитиною [REDACTED]», наказу Центру від 04.01.2019 № 1/3 «Про результати розслідування нещасного випадку, що стався з дитиною [REDACTED]», пояснювальних вихователя Ліпінської О.М. та чергового по режиму Хоптюка І.Я., акту розслідування нещасного випадку від 04.01.2019 та копії виписки із медичної карти стаціонарного хворого № 51.

За результатами аналізу вказаних вище документів було встановлено, що дитина гіперактивна та травмувалась внаслідок нещасного випадку. Керівництвом Центру доручено вихователю-методисту провести позаплановий інструктаж з вихователями та вихованцями. Крім того, вихователям доручено провести додаткові бесіди з вихованцями центру, щодо правил поведінки та поведінки з метою попередження та запобігання нещасних випадків і травматизму.

Проте на час візиту керівник Центру не надала будь-яких підтверджень щодо проведення відповідної роботи з персоналом та дітьми.

Разом з тим, моніторами виявлено факти захворювання значної кількості дітей на ГРВІ, що свідчить про відсутність належного контролю за дітьми як з боку медичного персоналу, так і вихователів. Зокрема, під час моніторингу було виявлено, що взуття та одяг дітей після прогулянки були вологими та знаходились у холі Центру, а не у відповідному місці для висушування.

Встановлено порушення права дітей і на належні умови проживання.

У спальних кімнатах Центру розміщено від 2 до 4 дітей, при цьому слід зазначити, що умови проживання в кімнатах незадовільні: із меблів в наявності є лише ліжка та пенал або шафа, де зберігаються дитячі речі. При огляді з'ясовано, що речі дітей випрані, випрасувані та складені на полицях. Утім серед них не виявлено натільну білизну для щоденного особистого використання дітьми.

У той же час встановлено, що особисті речі та іграшки дітей, з якими вони прибувають до центру, зберігаються в хаотичному порядку в кімнаті вихователя.

На кожному ліжку є постільна білизна: матрац, простирadlo, подушка, покривало або ковдра, проте усі предмети низької якості та перебувають у зношеному стані. Матраци брудні, подушки та ковдри також не відповідають санітарним нормам.

Варто зауважити, що в кімнатах відсутні приліжкові тумбочки, стільці, столи. На вікнах є тільки тюлеві занавіски, тіньові відсутні. Між ліжками на підлозі є килим. Освітлення в кімнатах незадовільне, оскільки з 10 електричних освітлювачів працює лише 1-2.

Якість прибирання кімнат незадовільна.

Водночас, зафіксовано порушення права дітей на особисту гігієну: зубні щітки та пасти зберігаються вихователями у їх кімнатах, доступу до мила та зубної пасти у дітей немає. В одній із дитячих груп виявлено, що усі зубні щітки дітей та паста зберігаються в одному дитячому іграшковому відерці.

Поряд з цим з'ясовано, що кожна дитина для витирання обличчя та ніг користується єдиним рушником.

Зі слів одного з вихователів групи, прийняття дітьми душу відбувається раз на тиждень (банний день).

Щодо дотримання права на харчування вихованців слід зазначити, що керівництвом Центру забезпечено п'ятиразове харчування вихованців. Щоденне меню розміщено на стіні біля їдальні. Під час спілкуванні з дітьми було з'ясовано, що об'єми порцій їх влаштовують, харчування їм подобається.

На момент відвідування на обід в меню було заявлено: пшоняний суп, картопляне пюре, товченики м'ясні, салат з квашеної капусти, сік, часник. Утім, із переліку страв зазначених в меню, заявлена страва «товченики м'ясні», не відповідала дійсності, оскільки працівниками харчоблоку було представлено «котлети м'ясні».

Питний режим в закладі дотримано частково. На другому поверсі Центру визначено місця для питної води. За твердженням керівництва

закладу, вода низької якості, тому вона підлягає кип'ятінню. Під час огляду встановлено, що стан чайників незадовільний та потребує заміни. При цьому вода була виявлена не у всіх чайниках. Кількість пластикових стаканів для вживання води не відповідала кількості дітей у групах.

Варто зазначити, що на складі Центру є запаси бутильованої води, проте дітям дають пити лише кип'ячену воду.

Загалом зазначене вище свідчить про відсутність належного контролю з боку служби у справах дітей Житомирської обласної адміністрації за умовами утримання і виховання дітей у Центрі та є порушенням положень постанови Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 87 «Про затвердження Типового положення про центр соціально-психологічної реабілітації дітей».

Під час візиту також було виявлено порушення права на оздоровлення дітей-сиріт, дітей позбавлених батьківського піклування, які перебувають у закладі. Адміністрацією Центру не вживалося жодних заходів, спрямованих на придбання путівок для вихованців на відпочинок та оздоровлення до дитячих оздоровчих закладів. Як наслідок діти в літній період 2018 року не виїздили за межі Центру. Зазначене є порушенням положень статті 26 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» та Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей», оскільки до повноважень обласних державних адміністрацій належить забезпечення щорічного безоплатного оздоровлення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у віці до 18 років.

Стосовно дотримання права на інформацію слід вказати, що у закладі є відокремлена комп'ютерна кімната, в якій розміщено 4 персональних комп'ютера. Доступ до телебачення та Інтернету регульований вихователями. В Центрі наявні інформаційні стенди, зокрема, з техніки безпеки, протипожежної безпеки, правил дорожнього руху, особистої безпеки. Що стосується інформації про права дитини, то слід зазначити, що на стіні вздовж сходів виявлено плакати з інформацією про права дітей, а саме: на освіту, рівність прав, харчуванні та права на любов.

Щодо організації дозвілля дітей Центру з'ясовано, що з дітьми проводяться різноманітні художні та розважальні заходи. Зі слів методиста, діти беруть активну участь у міських заходах до різних свят.

Водночас за результатами огляду спортивної зали встановлено наявність шведської стінки, матів та спортивного інвентарю. Проте приміщення потребує косметичного ремонту та прибирання. На території закладу є новий обладнаний баскетбольний майданчик, футбольна площадка та ігровий майданчик.

Разом з тим окремої бібліотеки та читального залу в Центрі немає.

У той же час варто звернути увагу на те, що в Центрі є окремо облаштована для відправлення релігійних обрядів кімната, де місцевий

батьושка раз на тиждень проводить службу. Під час огляду кімнат дітей в одній із них був виявлений примірник нового заповіту.

Під час моніторингу було також виявлено, що загальний санітарний стан більшості приміщень Центру незадовільний, відсутнє вологе прибирання, підлога місцями брудна й липка, поверхні меблів вкриті пилом. Санвузли здебільшого з'єднані, унітази та душові знаходяться в одному приміщенні. Двері біля унітазів відсутні, душові піддони також нічим не огорожені, шторки відсутні. Тобто право дітей на приватність порушено.

У переважній більшості санвузлів сантехніка або зламана, або потребує негайного ремонту. При цьому, мило, туалетний папір та рушники відсутні. Поруч з унітазами знаходяться відкриті ємності з технічною водою неприємного запаху та кольору.

У коридорі (I поверх) на стелі виявлено порив труби, внаслідок чого відбувалось вільне проникнення води та затоплення речей вихованців у шафах.

На першому поверсі Центру розміщено карантинний блок. В кімнатах карантину, куди потрапляють діти, наявні залізні ліжка, матраци, подушки, постільна білизна, покривала та ковдри. Матраци та постільна білизна перебувають в незадовільному стані. Температура у приміщеннях карантинної зони була відчутно низькою. Цей факт вказує на ризик отримання дітьми захворювань, зокрема, після прийняття ними душу та інших гігієнічних процедур.

Під час огляду санвузла карантинної зони виявлено предмет для чистки унітазу, який знаходився безпосередньо в чаші душової kabіни.

Разом з тим, варто зазначити, що обладнання та меблі кухонного блоку здебільшого також перебувають в антисанітарному стані, зокрема, вікна, мийка, витяжка, столи, шафи, тумбочки для зберігання посуду потребують елементарного прибирання. Крім того, посуд з якого харчуються діти, мав неприємний жировий наліт.

Зазначене свідчить про те, що в центрі немає контролю за дотриманням санітарно-гігієнічних норм і вимог як з боку керівника, так і медичного персоналу.

За результатами спілкування з керівництвом Центру, випадків торгівлі людьми жодного разу не було зафіксовано. Фактів потрапляння дітей внаслідок вчинення насильства також не виявлено. Водночас, у центрі відсутня будь-яка інформація щодо порядку звернення за допомогою жертвам торгівлі людьми. У зв'язку з чим працівниками МОМ було проведено роз'яснювальну роботу з психологом та надано консультацію на предмет ідентифікації дитини її як жертви постраждалої торгівлі людьми та забезпечення закладу у подальшому інформаційно-роз'яснювальними матеріалами.

Враховуючи зазначене рекомендовано:

1. Директору комунальної установи «Обласний центр соціально-психологічної реабілітації дітей «Сонячний дім»:

1.1. Посилити контроль за умовами проживання та утримання дітей.

1.2. Ініціювати питання щодо організації оздоровлення дітей в літній період.

1.3. Забезпечити дієвий контроль за належним виконанням обов'язків вихователів та медичного персоналу Центру.

2. Службі у справах дітей Житомирської обласної державної адміністрації:

2.1. Здійснювати систематичний контроль за дотриманням прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які виховуються в закладах соціального захисту.

2.2. Провести перевірку закладу, за наслідками поінформувати Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Головний спеціаліст Відділу моніторингу
прав дитини та сім'ї Секретаріату
Уповноваженого Верховної Ради України
з прав людини

Т.Вегера

Головний спеціаліст Відділу моніторингу
прав дитини та сім'ї Секретаріату
Уповноваженого Верховної Ради України
з прав людини

Т.Кукса